

I sobretot, és el cas que les regles de l'apofonia indoeuropea permetrien que alternessin TÜR- (d'on fr. ant. i oc. ant. *toron*) amb TÜR- (d'on cat. i gc. *turó*): aquest sigui a base d'un 'grau feble prolongat' TÜR- sigui a base de TOYR- (romanitzat en TÜR-); potser fins i tot podríem pensar que aquest TOYR- es romanitzés simplificant el diftong en TÖR-, que explicaria el *tuoro* de Campània. I no deixaria de poder-s'hi allegar que l'extensió del nostre mot, fins al Bearn i àdhuc l'Atlàntic, i fins prop de Suïssa, dissuadeix bastant del substrat mediterrani.¹¹

En fi hem de restar en dubte entre els dos termes de la disjuntiva. Si creguéssim que el mot de Campània, i el circum-pirenaic, tenen origen diferent, augmentaria la probabilitat de l'alternativa indoeuropea; si creiem que tenen origen comú, augmenta la de l'alternativa mediterrània.¹²

DERIV.: ⁺*Turonada* 'conjunt de turons' (*tota aquella turonada?*, *serà llarga de passar*, excursionistes). *Turonell* 'turonet' (DAG.) i oït en un mas del terme de St. Hilari Sacalm (1929); en canvi *turonill* a Monistrol de Calders («entre St. Joan i l'Om hi ha un *turunil*, que en diuen *El Pedró*», 1929). *Aturonat* (supra). *Enturonat*. En canvi *Toronell*, riuet de la Garrotxa, ve de TORON.

¹ Aragó c. d'ins devia arribar més al Nord, car l'acadèmic Siesso anotava el 1720 «*altirón*, altozano; *altironcillo*, cerro pequeño» (Gili Gaya, *Tesoro*, s. v.).

² Del fet que l'informant (1959) pronunciava *tudó* (qui sap si confontent-hi *tudó(r)*) o el nom d'ocell es

podria deduir que el mot ja no és gaire familiar a les noves generacions cerdanes. — ³ Potser res més que per mostrar que s'havia adonat del seu error juvenil d'atribuir al mot bearnès el mateix origen que al cast. *tolondro* «chichón», donant-ne l'etimologia

TORUNDUM 'pegat curatiu' (*Rom.* XXIX, a. 1900, 374). Etimologia impossible ja per la fonètica: car -ND- no hauria desaparegut: seria **toron* amb -n fixa tant en oc. com en cat., i no pas *turó* (o oc. *turó(n)*) amb -n caduca. — ⁴ Hi ha (ibid) 4 testimonis d'una

frase *fem los toros* (3 cops) o *eliscom los toros*, amb el verb en Pf. 4, en uns comptes del Gers, dels anys 1411-14, on es tracta d'unes celebracions (potser de festa, potser festa anyal), però el sentit és obscur (lingüísticament és insostenible que es tracti de corrides de toros, com suggereix el bo del publicador) i no sembla que es tracti del nostre mot (encara menys *toron* 'deu', que no hi mancaria la n), passat que es tractés d'una processó pels turons per a la benedicció del terme (es paguen les despeses de la beguda). — ⁵ En canvi jo dubto molt que siguin d'aquest sentit les dues cites èpiques (*Conquête de Jerusalem*, *Les Chetifs*) que dona God. d'un mot *tolon* ajuntant-lo amb *toron* (però aquí es tracta de persones que s'asseuen o ajeuen *sor un tolon*), i com que són grans personatges sarraïns (un *rike amulaine*) em costa de creure que ho facin damunt la terra d'un turó: sembla que hagi de ser un seti, tron o pedrís; el que va conduir God. a ajuntar-ho és que en un dels dos passatges citats de *Guillaume*

de Palerne el ms. porta *tolon* i l'altre *toron*. Suspirariem que es tracta d'una deturpació del cultisme *thronus*, potser una mica barrejat vulgarment amb el prov. *telon/tolon* 'deu, font' i amb el nostre mot.

En tot cas no hi ha prova que el nostre mot *turó* hagi tingut mai una variant amb -l-. — ⁶ Rohlls no hi creu, és clar, i insinua un nom post-antroponímic de la mena de *Toirac*, *Thoré*, *Towry* (ASNSL CLXIV, 318-9). Que contingui -ACUM potser no està d'acord amb la fonètica local; hi ha noms en -é -ACUM en zones francoprovençals: caldria el dictamen d'un dialectòleg especialista d'allà. De tota manera essent NL poc important, pot haver estat afrancesat per la nomenclatura administrativa. — ⁷ Del *Rätisches Namenbuch* de Planta i Schorta n'hi hauria pogut ajuntar d'altres: *Torron* a Val Calanca, *Piz Torrone* (o *Turún*) a la Bregaglia, i fins un *subtus Thurun* de l'a. 1418 (a Ardez, Sur T.); però com que en altres casos, junt amb la grafia *Torron*, es troba *Torriou*, i en d'altres aquest tot sol (termes de Roveredo, Grono, Leggia), salta a la vista que pertot es tracta de formes contractes de l'it. *torrione* 'torricó' («custodia»). — ⁸ La posició de Rohlls en aquestes coses ha estat més vacil·lant: per una part fa molt de cas del suposat TAUR- «monte» pre-romà, i fins sembla disposat a admetre'l en sòl italià (ASNSL CLXIV, 318-9); per altra part reculant davant el *uo* de *tuoro* torna al ll. TORUS. En la negació d'això últim, m'inclino més cap a Aebischer. — ⁹ Ningú no ha de dubtar que els NLL en *Taur-* abunden pertot. P. ex. n'hi ha al Tarn i zones llgd. veïnes, ja documentat antigament: *villa Taurus* a. 1150, *riberia Tauro* id., *manssi de Tauro* a. 966 en la *Hist. de Lgd.* de Devic-Vaissette-Molinier, v, 388, 255. Però vénen d'un antroponím (taurí o si es vol totèmic), o simplement del nom apellatiu del toro: el de 966 avui és St. Martin *du Taur* (terme de Mortans, Tarn), on ja l'article (*du*) revela consciència que és nom de l'animal; el d'aqueixa «riberia» avui és la *rivière Taurou*, i pot ser aquesta derivació diminutiva en -ONE és indicatiu de la mateixa cosa. Zanardelli n'aplega un bon nombre a l'Emília, però aquest toponimista i el mateix Aebischer, p. 201, n. 1, ja s'adonen que contenen el nom de l'animal o l'antroponím: la cosa salta a la vista en un cas com *Caput-Tauri* del S. x, nom d'una muntanya, on el mot *caput* mostra la comparació amb la forma d'un cap de toro. Ben cert també en molts dels NLL hel·lènics es tractava d'això. — ¹⁰ *Tāru* ja figura en l'Alcorà (Penrice) i com a nom propi del Sinai és *Aṭ-Tūr* 'El Mont' a l'Alcorà i *Ṭor* a la Bíblia: Penrice, 91b; Gesenius, *Hebr. u. Aram. Handwb.*, 900, si bé es creu que en alguna d'aquelles llengües és manlleu de l'arameu. Per a coses més serioses que les dugangianes sobre aquest mot semític, veg. Moscati, *Semit. Compar. Grammar*, §§ 3.29, 8.17, i Möller, *Vgl. Idg.Semit. Wörterbuch*, 63, n. 2; però ni aquest, tan receptiu per a possibilitats d'enllaç semito-indoeuropeu, no sembla creure en parentiu en aquest cas. — ¹¹ Contra aquest també es pot allegar que llavors esperariem trobar més rastre